

NIEUWSBRIEF

Groene Victimologie

Voorwoord

Pauline Aarten en Janne van Doorn

In deze bijdrage staan we stil bij een nog relatief onbekend fenomeen in de victimologie: slachtofferschap van milieucriminaliteit. Ook in deze editie proberen we het gekozen onderwerp te belichten vanuit verschillende perspectieven: **Daan van Uhm** geeft een wetenschappelijke introductie op het onderwerp waarna we dieper ingaan op een specifieke vorm van milieuvervuiling - PFAS - middels de bijdrage van **Lieselot Bisschop** en **Sammie Verbeek**. In de bijdrage van **Bénédicte Ficq** lezen we waarom een aangifte tegen milieuvervuilers nodig is. **Lysbeth van Brederode** onderbouwt dat bij de beoordeling van de kosteneffectiviteit van milieumaatregelen onvoldoende rekening wordt gehouden met de kosten van luchtverontreiniging voor de samenleving. In een interview met **Emiel Rolink** en **Nienke van Osch** leren we wat de behoeften zijn van asbestslachtoffers en wat we voor ze kunnen doen. We eindigen deze nieuwsbrief met een bijdrage van **Jelle Brands**, **Marieke Kluin** en **Lisa Ansems**, waarin naar voren komt dat we ook zeker niet de publieke opinie omtrent milieucriminaliteit moeten vergeten en waarom.

INHOUDSOPGAVE

De groene victimologie en criminologie

Daan van Uhm, p. 2

Voor altijd, en voor alles en iedereen. Milieuvervuiling door PFAS

Lieselot Bisschop & Sammie Verbeek, p. 4

Milieucriminaliteit: 'Het is een David versus Goliath gevecht!'

Bénédicte Ficq, p. 7

Tijdig investeren in milieumaatregelen loont en voorkomt milieuconflicten

Lysbeth van Brederode, p. 10

Hulp aan asbestslachtoffers: Ingewikkeld maar niet onmogelijk!

Emiel Rolink & Nienke van Osch, p. 13

Percepties en reacties op de dreiging van milieucriminaliteit

Jelle Brands, Marieke Kluin & Lisa Ansems, p. 16

Save-the-dates: ViNe-symposium & Victimology Summer School 2024!

p. 19

De groene victimologie en criminologie

dr. Daan van Uhm

Universitair hoofddocent bij Universiteit Utrecht

"De groene victimologie en criminologie [...] benadrukken het belang van een breed schadebeginsel waarbij slachtofferschap niet alleen wordt gezien vanuit schadelijkheden tegen de mens, maar ook tegen de natuur, ecosystemen, dieren en planten."

Als we het in de victimologie of criminologie hebben over slachtofferschap, zijn we vaak geneigd het te hebben over menselijke slachtoffers. Mensen als slachtoffer van geweld of diefstal bijvoorbeeld. Echter, vanwege de veranderende ecologische omstandigheden worden menselijke samenlevingen geconfronteerd met nieuwe vormen van geweld en slachtofferschap. Denk bijvoorbeeld aan klimaatverandering, grootschalige vervuiling, mondiale ontbossing en het verdwijnen van plant- en diersoorten. Schadelijkheden tegen het milieu zijn niet alleen problemen die onze omgeving beïnvloeden, maar zijn – in hun oorsprong en door hun gevolgen – ook fundamentele sociale problemen geworden. Het zijn problemen van mensen, hun levensomstandigheden, de relatie tot de wereld en de sociale, culturele en politieke situaties. We stellen steeds vaker nieuwe vragen over slachtofferschap en de relatie tussen mens en natuur.

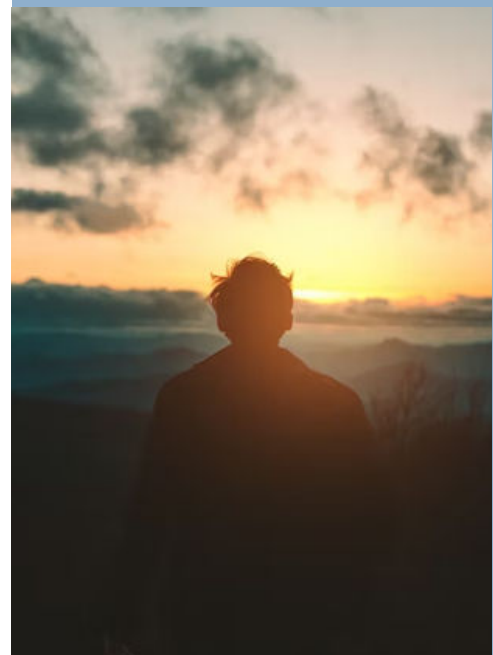
De groene victimologie en groene criminologie zijn relatief jonge subdisciplines die nieuwe vragen stellen over criminaliteit, slachtofferschap en de relatie tussen mens en natuur. Ze verwerpen het antropocentrisch perspectief, waarbij de mens als middelpunt van het bestaan wordt beschouwd, en benadrukken het belang van een breed schadebeginsel waarbij slachtofferschap niet alleen wordt gezien vanuit schadelijkheden tegen de mens, maar ook tegen de natuur, ecosystemen, dieren en planten. De mens wordt gezien als onderdeel van een complex ecosysteem en niet langer als centrale actor, vanuit de veronderstelling dat de waarde van dieren en de natuurlijke omgeving vooropstaat, in plaats van de waarde die de mens hieraan toekent. Hierdoor worden we uitgedaagd om perspectieven op criminaliteit en slachtofferschap te herzien.

Vanuit ecocentrisch perspectief is het van belang de dialectische relatie tussen mens en natuur gebaseerd op het ecologische principes te erkennen. Mensen zijn hierbij sociaal en ethisch

verantwoordelijk voor het minimaliseren van de schade, het behoud van het natuurlijke evenwicht en de integriteit van niet-menselijke entiteiten. De schade aan ecosystemen en ecosysteefuncties door ontbossing bedreigt bijvoorbeeld lokale menselijke en niet-menselijke gemeenschappen, maar eveneens de wereld in het algemeen vanwege de jaarlijkse uitstoot van broeikasgassen in de atmosfeer. Niet voor niets gaan er stemmen op om het massaal toebrengen van schade aan ecosystemen – als ecocide – op te nemen als een vijfde internationaal misdrijf.

Ten slotte roept de relatie tussen mens en natuur vragen op die gerelateerd zijn aan slachtofferschap van niet-menselijke soorten. Het biocentrisch perspectief stelt, in tegenstelling tot het antropocentrische perspectief, dat alle soorten een intrinsieke waarde hebben en gerespecteerd moeten worden. Deze biocentrische benadering kan worden aangevuld met het speciësisme, waarbij de nadruk gelegd wordt op het dier dat door mensen wordt gediscrimineerd op basis van ‘inferieure’ kenmerken en de antropocentrische veronderstelling van de superioriteit van mens. Deze discriminerende ideologie zou tot uitdrukking komen in de sociale legitimatie van de misbruikende of uitbuitende handelingen tegenover andere soorten. Vanuit de groene criminologie kunnen zowel ecocentrische als biocentrische perspectieven van belang zijn om ecologische rechtvaardigheid te duiden, waarbij de kwaliteit van de biosfeer, alsmede rechten voor niet-menselijke soorten centraal staan

Kortom, in de huidige samenleving is de vernietiging van de natuur en schade tegen niet-menselijke entiteiten verankerd geraakt in sociaaleconomische en politieke dynamieken. Het dualistische denken over natuur en samenleving als afzonderlijke en onafhankelijke koninkrijken is echter achterhaald. In toenemende mate is de relatie tussen mens en natuur van belang in het victimologische en criminologische debat. En dit roept nieuwe vragen op met betrekking tot wat slachtofferschap betekent, wat slachtofferschap inhoudt en wie of wat de slachtoffers zijn, alsook vragen met betrekking tot rechten voor ecosystemen, dieren en rivieren en verantwoordelijkheid, aansprakelijkheid en zorgplicht.

*Onder redactie van Daan
van Uhm zal binnenkort
het eerste Nederlands-
talige boek over Groene
Criminologie
verschijnen.*

Voor altijd, en voor alles en iedereen. Milieuvervuiling door PFAS.

Prof. dr. Lieselot Bisschop

*Professor Publieke & Private Belangen bij de Erasmus
Universiteit Rotterdam*

Sammie Verbeek

Onderzoeker en tutor bij de Erasmus Universiteit Rotterdam

‘Forever chemicals’ – eeuwige chemicaliën – is de bijnaam van per- en polyfluoralkylstoffen (kortweg PFAS), een verzamelgroep van 14.000 door de mens gemaakte chemische stoffen.

De fluor-koolstofverbinding die aan de basis ligt van PFAS, maakt ze extreem stabiel en sterk waardoor ze in veel industriële processen en consumentenproducten worden gebruikt. Brandblusschuim, regenjassen, klontouwen, cosmetica, antiaanbakpannen, voedselverpakkingen, batterijen, cardiovasculaire implantaten, zonnepanelen en pesticiden zijn slechts enkele voorbeelden van de producten die met PFAS hittebestendig, waterdicht en vetafstotend zijn gemaakt. Inmiddels zijn er zoveel toepassingen dat niemand, zelfs de industrie niet, een volledig overzicht heeft van alle manieren waarop deze duizenden typen chemicaliën worden gebruikt – en waar ze terechtkomen.

Blootstelling aan PFAS

Deze sterke chemische verbinding zorgt er namelijk ook voor dat PFAS nauwelijks afbreken en daardoor heel lang – ‘eeuwig’ – blijven bestaan. Enkele PFAS zijn zelfs bio-accumulatief: ze nemen in levende organismen toe. Bovendien zijn veel PFAS zeer mobiel: ze bewegen zich gemakkelijk via water, bodem, lucht, maar ook voedsel. Zo werd PFAS zelfs aangetroffen in het bloed van ijsberen op de Canadese Arctische Eilanden. Hierdoor is hun aanwezigheid niet beperkt tot blootstelling rond industriële locaties waar PFAS worden geproduceerd of gebruikt, maar verspreiden ze zich verder. Ondanks dat deze productielocaties relatief goed in beeld zijn, zijn de locaties waar PFAS via de complexe en wereldwijde toeleveringsketens

"Forever chemicals: De sterke chemische verbinding zorgt ervoor dat PFAS nauwelijks afbreekt en daardoor heel lang – ‘eeuwig’ – blijft bestaan."

uiteindelijk terechtkomen, minder in zicht. Zo trof men in het Duitse Rastatt PFAS-vervuiling aan in zo'n 700 hectare landbouwgebied, zonder een nabije productie- noch gebruikslocatie. De vervuiling bleek uiteindelijk afkomstig van de compost die was geleverd door een papierfabriek.

Vervuiling door PFAS

De combinatie van de vele toepassingen en hun mobiliteit en persistentie leidt ertoe dat PFAS-stoffen op veel manieren in het milieu en de mens terechtkomen: bij de productie van de stoffen, bij het gebruik van de producten door consumenten en industrie, maar ook bij de afvalverwerking van de producten en hun afgeleiden. In februari 2023 rapporteerde een onderzoeksjournalistencollectief over meer dan 17.000 locaties met PFAS-vervuiling in Europa. In Nederland is de bekendste bron van PFAS-vervuiling het bedrijf DuPont de Nemours/Chemours in Dordrecht, een fabriek die sinds de jaren zestig met PFAS-stoffen (o.a. PFOA en Gen-X) werkt. De bodem onder deze vestiging en de omgeving zijn via lozingen in het water, de bodem en de lucht vervuild geraakt met PFAS. Deze historische vervuiling is het onderwerp geworden van een civiele rechtszaak die de gemeenten Dordrecht, Papendrecht, Sliedrecht en Molenlanden aanspanden tegen het bedrijf. In een tussenvonnis verklaarde de rechtbank beide bedrijven aansprakelijk voor de gevolgen van deze PFAS-vervuiling, en concludeerde dat zij van 1984 tot 1998 informatie over PFAS achterhielden voor vergunningverlenende overheidsinstanties. Recent deden daarnaast 3600 omwonenden, vertegenwoordigd door mr. Ficq (zie ook dit nummer), aangifte tegen het bedrijf en kondigde het Openbaar Ministerie een strafrechtelijk onderzoek aan.

Maatschappelijke bezorgdheid over PFAS

De maatschappelijke bezorgdheid over PFAS neemt de afgelopen jaren toe. Bijna wekelijks koppen de kranten over ontdekte vervuiling, wetgevingsinitiatieven of herziene gezondheidsadviezen. Diverse onderzoeken leggen een verband tussen PFAS-blootstelling en vruchtbaarheidsproblemen, de ontwikkeling van de foetus, het functioneren van de lever, schildklier, hormoonwerking en immuunsysteem en teelbal- en

"De combinatie van de vele toepassingen en hun mobiliteit en persistentie leidt ertoe dat PFAS-stoffen op veel manieren in het milieu en de mens terechtkomen."

Gebaseerd op:

Verbeek, S., Bron, A., & Bisschop, L. (2024). *Voor altijd vervuild: forever chemicals in de Lage Landen*. In van Uhm, D. (Ed.). *Groene Criminologie*. Den Haag: Boom Uitgevers.

Van Wingerde, K., Verbeek, S., & Bisschop, L. (2023). *De aanpak van milieucriminaliteit in Nederland*. *Justitiële Verkenningen*, 49, 10-27.

Onencan, A., Bisschop, L., & Hendlin, Y. (in review). *Experiences of living within PFAS-polluted environs: A systematic review*.

nierkanker. Andere studies tonen gelijkaardige schadelijke gevolgen voor de gezondheid van planten en dieren. Diverse landen hebben de productie en het gebruik van sommige PFAS, zoals PFOS en PFOA, dan ook aan banden gelegd en de grenswaarden voor blootstelling bijgesteld. Maar hoewel de huidige emissies van de chemische industrie lager zijn dan decennia geleden, blijft de historische vervuiling voor problemen zorgen. De maatschappelijke gevolgen op de lange termijn, zoals kosten voor de gezondheidszorg en het reinigen van de vervuilde omgeving, worden in Europa geschat op 52 tot 84 miljard euro.

Naast deze fysieke gevolgen van PFAS voor de gezondheid van mens en milieu, treedt bij PFAS ook andere schade op. Denk aan de emotionele en/of financiële gevolgen van het ziek worden en overlijden van geliefden, van het ontdekken dat jij of je kinderen hoge PFAS-bloedwaarden hebben, of de zorgen voor de toekomst. Daarnaast speelt het verlies van vertrouwen in bedrijven, die intern al decennia kennis en zorgen hadden over de gevolgen van PFAS voor de gezondheid en over water- en bodemvervuiling rondom hun fabrieken. Internationale onderzoeken rapporteren ook dat slachtoffers hun vertrouwen verliezen in de overheid, die naar hun gevoel onvoldoende doet om PFAS-vervuiling tegen te gaan.

Allerhande schade en slachtoffers

Het 'leven met PFAS' raakt velen: personeel en omwonenden van bedrijven die PFAS produceren of gebruiken (zoals textielfabrieken), maar ook brandweer- en militair personeel via blusschuim en hittebestendige pakken. Uiteindelijk zijn vrijwel alle mensen, dieren, planten en ecosystemen via lucht-, water- en bodemvervuiling en consumentenproducten aan PFAS blootgesteld. En de kennis en zorgen over chemische vervuiling zullen de komende jaren eerder toe- dan afnemen. Daarom is het belangrijk om vanuit maatschappelijk en wetenschappelijk oogpunt aandacht te besteden aan de diversiteit aan slachtoffers en schade in milieucontext. Dit hopen wij, samen met onze collega's (groene) criminologen te mogen voortzetten samen met de betrokken maatschappelijke actoren.

Milieucriminaliteit: ‘Het is een David versus Goliath gevecht!’

Interview met Bénédicte Ficq

Strafrechtadvocaat en voorvechter voor slachtoffers van milieudelicten

“Als advocaat word je in een zaak gezogen op het moment dat een cliënt zich meldt.”

Bénédicte Ficq kennen we inmiddels als een grote voorvechter voor de rechten van milieuslachtoffers. Met een passie voor rechtvaardigheid en een diepgewortelde woede tegenover de zogenaamde onzichtbare aanvallers die mens, dier en milieu schade toebrengen, beantwoordt Bénédicte Ficq vier vragen over de zaak tegen Tata Steel en Chemours, milieudelicten en slachtoffers van milieudelicten, een onderbelichte en vaak vergeten groep.

Wat was voor jou de reden om je in te zetten voor slachtoffers van milieudelicten?

Als advocaat word je in een zaak gezogen op het moment dat een cliënt zich meldt. De tabakszaak ging ik ook in met die invalshoek en die zaak heeft mij ontzettend geïnspireerd. Vooral omdat ik toen pas écht besepte dat mensen die een topfunctie vervullen – machtig en gericht op grote winsten – wetens en willens een onvoorstelbaar verslavend en gevaarlijk product ontwikkelen en te gelde maken waarvan ze weten dat er zo veel mensen aan sterven of doodziek van worden. Als advocaat behoort je altijd een bepaalde mate van afstand te hebben in de zaak die je doet, maar dit gegeven heeft een diepe woede in mij veroorzaakt. Deze geïnstitutionaliseerde criminaliteit - deze psychopaten in een maatpak - die gewetenloos dik geld verdienen aan het verslaafd maken van de gebruikers van dit dodelijke product, dat heeft mij een enorme drive gegeven. Op gegeven moment werd ik benaderd door vervuilingsslachtoffers met de vraag of ik een strafzaak zou kunnen aanspannen tegen grote ziekmakende vervuilende bedrijven. Na de tabakszaak, waar veel slachtoffers zijn gevallen en nog steeds vallen, was het niet zo moeilijk om het vuur te voelen voor deze groep slachtoffers.

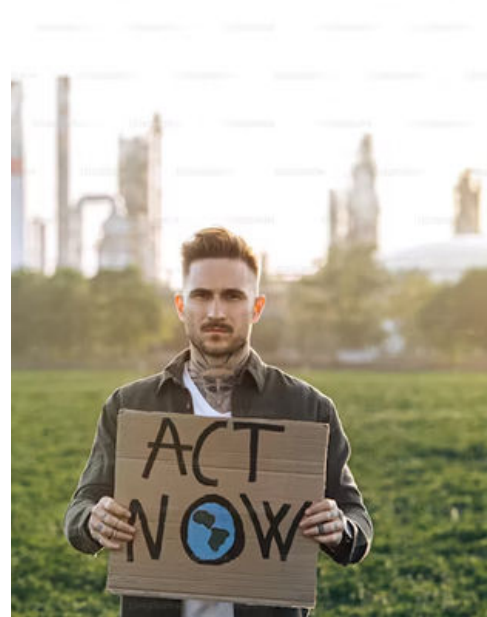

Slachtoffers van milieudelicten, wie zijn dat en waar liggen hun behoeften?

Het is nog een onderbelichte groep slachtoffers. Iedereen begrijpt dat bijvoorbeeld een slachtoffer van een zedendelict hulp nodig heeft, maar daar wordt bij milieuslachtoffers niet direct aan gedacht. Het zijn daarnaast ook nog eens mensen die slachtoffer worden alleen maar omdat ze ergens wonen. De dader bekreunt zich vaak niet om de omwonenden. Mensen wonen naast een bedrijf in de veronderstelling dat de overheid hen beschermt tegen ongezonde omstandigheden, maar helaas is dat niet het geval. Uit de rapporten van het RIVM en de GGD blijkt dat mensen in de buurt van Tata Steel en Chemours korter leven en meer gezondheidsklachten hebben. Dit is een eyeopener voor iedereen. Allerlei belangen op economisch en financieel gebied, zoals werkgelegenheid, zijn kennelijk meer waard dan de gezondheid van mensen. Zo ken ik een stel met een jong kind die in de buurt van Tata Steel wonen, die hun slaapkamer van de zuid- naar de noordkant en de babykamer naar de zitkamer hebben moeten verplaatsen omdat zij permanent achtervolgd worden door vervuiling en geluidsoverlast. Verschrikkelijk! Slachtoffers van milieudelicten willen erkenning, willen dat het ophoudt en dat hun kinderen gezond kunnen opgroeien. Levens van mensen worden verwoest en dat is schrijnend om te zien. Deze mensen willen gezien en geholpen worden en hun verhaal vertellen. Ze trekken het niet dat onverschilligen hen ziek maken.

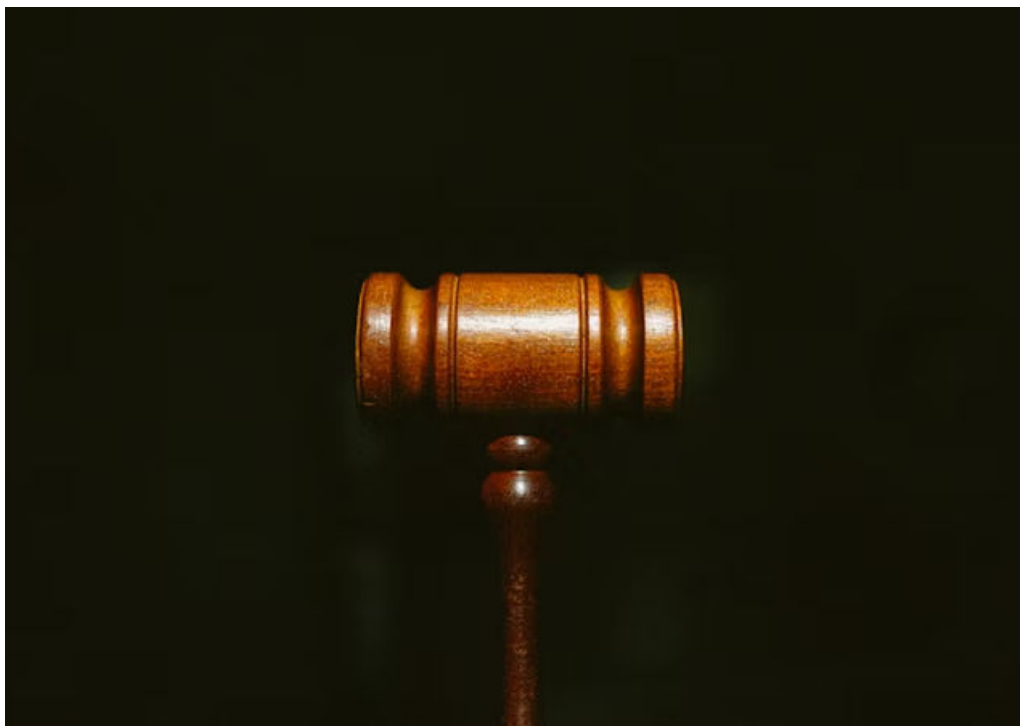
Heeft de aangifte tegen Tata Steel en Chemours die erkenning gebracht?

Het is best een David versus Goliath gevecht, maar de aangifte geeft de slachtoffers kracht en wordt door hen noodzakelijk geacht, vooral omdat ze al een traject van tientallen jaren achter zich hebben waar er gewoon niet naar hen is geluisterd en de ziekmakende vervuiling doorging. Ik denk overigens dat een vervolgingsbeslissing daarnaast ook ongelooflijk preventief zal werken. Daar ben ik van overtuigd. Het idee dat bij deze CEO's een gevangenisstraf boven het hoofd hangt, vind ik een effectieve manier om andere CEO's wakker te schudden zodat ze gaan investeren in duurzame mogelijkheden. De vraag die gesteld kan worden is hoe de gezondheid van omwonenden en hun kinderen beschermd kan worden tegen de vervuiler.

“Allerlei belangen op economisch en financieel gebied, zoals werkgelegenheid, zijn kennelijk meer waard dan de gezondheid van mensen.”

"PFAS is misschien nog wel criminel en enger dan de 'gewone' crimineel die we ons voorstellen. Ook hier is het een David versus Goliath gevecht: deze crimineel is veel gevaarlijker, want die doet het zonder dat mensen het doorhebben."

Wat kunnen we nog meer doen voor slachtoffers van milieudelicten?

Ik zoek de publiciteit op om, onder meer, besef te genereren dat vervuiling niet straffeloos kan plaatsvinden. Overal waar het kan probeer ik dit besef in te laten dalen, met als doel dat er meer realisatie komt: bij de politiek, het OM, de CEO's, bij iedereen. Besef dat het onzichtbare gif, zoals PFAS, niet vanzelf de leefomgeving binnendringt maar dat dit het gevolg is van beslissingen van mensen aan de top die aan de knoppen zitten bij deze bedrijven. Ze zijn misschien nog wel criminel en enger zijn dan de 'gewone' crimineel die we ons voorstellen. Ook hier is het een David versus Goliath gevecht: deze crimineel is veel gevaarlijker, want die doet het zonder dat mensen het doorhebben. Daarnaast is in de maatschappij nog steeds niet het besef doorgedrongen dat de belangrijkste dingen in het leven niet met geld en economie te maken hebben, maar met gezondheid. Als je niet gezond bent, dan kun je niet eens een fijne relatie hebben. Dan ben je er niet voor je kinderen. Dus die gezondheid moet met stip bovenaan komen te staan, anders gaat alles mis. Dan kun je niet werken, kun je niet liefhebben, kun je je kinderen niet verzorgen. Niks! Laten we herkennen en erkennen dat deze slachtoffers hulp nodig hebben!

Tijdig investeren in milieumaatregelen loont en voorkomt milieuconflicten

Lysbeth van Brederode

Gedetacheerd onderzoeker bij de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT)

De afgelopen tijd is de maatschappelijke aandacht voor milieuconflicten in Nederland toegenomen. De problematiek rond Tata Steel is een concreet voorbeeld van een milieuconflict; burgers voelen zich onvoldoende beschermd tegen de lucht-, bodem- en waterverontreiniging afkomstig van het staalbedrijf. Dit is de reden geweest voor omwonenden om in mei 2021 aangifte te doen tegen Tata Steel.

Recentelijk ben ik bij de ILT een verkennend onderzoek gestart naar de mogelijkheden van de toepassing van herstelrecht bij milieuconflicten met als casus de luchtverontreiniging door Tata Steel. Voor mijn onderzoek kijk ik op basis van openbare bronnen naar het milieuconflict als geheel. Dus in aanvulling op lopende toezichtprojecten en het strafrechtelijk onderzoek waar gekeken wordt naar regelovertreding door Tata Steel, kijk ik naar de totale schadelijke effecten van de huidige en historische staalproductie op volksgezondheid en milieu. Daarnaast kijk ik ook naar de mogelijkheden om schoner te werken bij Tata Steel en tegen welke prijs dit kan.

Herstelrecht is een rechtsopvatting waarbij zowel het slachtoffer als de verdachte en de gemeenschap worden betrokken bij het zoeken naar een oplossing voor de gevolgen van een conflict dat is ontstaan door een (mogelijk) strafbaar feit, met als doel herstel van de schade, verzoening tussen partijen en versterking van het collectieve gevoel van veiligheid. Waar het strafrecht kijkt naar welke wetten worden overtreden, kijkt herstelrecht naar wie er schade heeft geleden. De 'helende' insteek van het herstelrecht past goed bij milieuconflicten, waarbij de milieuschade vaak verschillende mensen, organisaties en natuurgebieden treft. Voor bedrijven is het van belang om een goede duurzame relatie te hebben met de

"Ik kijk naar de totale schadelijke effecten van de huidige en historische staalproductie op volksgezondheid en milieu. Daarnaast kijk ik ook naar de mogelijkheden om schoner te werken bij Tata Steel en tegen welke prijs dit kan."

lokale gemeenschap, waar ze vaak ook hun werknemers vandaan halen. Het actief betrekken van de lokale gemeenschap bij het voorkomen en oplossen van milieuconflicten, sluit goed aan bij strategieën op het gebied van duurzaamheid en maatschappelijk verantwoord ondernemen. Al deze belanghebbenden kunnen een stem krijgen binnen een herstelrechtelijke procedure. In bijvoorbeeld Nieuw-Zeeland wordt herstelrecht al geregeld succesvol toegepast bij milieuconflicten.

Hoewel een herstelrechtelijke aanpak van milieucriminaliteit niet gebruikelijk is in Nederland, is er voor acute milieurisico's wel het een en ander geregeld. Zo worden risicovolle bedrijven die werken met milieugevaarlijke stoffen in de chemiesector verplicht zorg te dragen voor de kosten van het opruimen van milieuschade. In deze gevallen gaat het vaak om acute risico's, maar hoe ga je om met uitgestelde effecten (sluipmoordenaar effecten) van giftige stoffen, waarvan meer vrijkomt dan gezond is?

Historische context

Bij bestudering van een milieuconflict is het van belang om oog te hebben voor de historische maatschappelijke context waarin de verontreiniging plaatsvond. Omwonenden ervoeren de overlast vroeger als minder ernstig, terwijl de gezondheidsrisico's en de schade aan het milieu indertijd hoger waren dan nu. Ook is het van belang om oog te hebben voor het stelsel van wetgeving en vergunningverlening waarin de staalproductie en de daarmee samenhangende verontreiniging plaatsvond.

Tot in de jaren '90 waren inwoners van de IJmond vooral dankbaar voor de werkgelegenheid die de staalfabriek gaf en maakten zij zich weinig zorgen over hun gezondheid. Als er al overlast werd ervaren ging het over de auto die vies was geworden door neergedaald stof. Een ongemak dat Tata Steel praktisch oploste door bonnen voor de autowasserij uit te delen. Feitelijk was de staalfabriek in die periode vervuilender dan hij nu is. Pas sinds begin de deze eeuw maken omwonenden zich zorgen om hun gezondheid.

“Het actief betrekken van de lokale gemeenschap bij het voorkomen en oplossen van milieuconflicten, sluit goed aan bij strategieën op het gebied van duurzaamheid en maatschappelijk verantwoord ondernemen.”

Het belang van kwantificeren

Laten we vooropstellen, bedrijven hebben niet de intentie om het milieu en de volksgezondheid te schaden, maar kunnen met het oog op kostenbesparing milieumaatregelen onvoldoende naleven of onvoldoende investeren in technieken om schoner te produceren. Het is mogelijk om middels milieuprijzen te berekenen wat de maatschappelijke schade is per bedrijf. Doordat ik de schade kan kwantificeren wordt meteen duidelijk hoe hoog de kosten zijn voor de maatschappij. Met dit onderzoek wil ik een bijdrage leveren aan het maatschappelijk debat over de keuzes die gemaakt worden in de industriële sector over investeringen in milieumaatregelen. Daarbij wil ik de effecten op volksgezondheid en het milieu, die tot voor kort onderbelicht zijn gebleven, meer tastbaar en invoelbaar maken.

"Het is mogelijk om middels milieuprijzen te berekenen wat de maatschappelijke schade is per bedrijf. Doordat ik de schade kan kwantificeren wordt meteen duidelijk hoe hoog de kosten zijn voor de maatschappij."

Inzicht in maatschappelijke schade en inzet op herstel

Inzicht in de maatschappelijke kosten van industriële bedrijven kan helpen in de bereidheid om tijdig voldoende milieumaatregelen te nemen om schoner te produceren. Door de maatschappelijke kosten van luchtverontreiniging afkomstig van Tata Steel of andere industriële bedrijven in geld uit te drukken wordt inzichtelijk dat bij de beoordeling van de kosteneffectiviteit van milieumaatregelen onvoldoende rekening wordt gehouden met de kosten van luchtverontreiniging voor de samenleving door schade aan volksgezondheid en het milieu.

Herstelrecht biedt (h)erkenning aan slachtoffers van milieuconflicten doordat er expliciet gekeken wordt naar de geleden schade. Inzet op herstel kan bijvoorbeeld door het op korte termijn nemen van maatregelen om de vervuulende uitstoot te verminderen of het saneren van de leefomgeving.

Hulp aan asbestslachtoffers: Ingewikkeld, maar niet onmogelijk!

Emiel Rolink

Directeur van het Instituut Asbestslachtoffers en het Instituut Slachtoffers Beroepsziekten door gevaarlijke stoffen

Nienke van Osch

Manager Legal & Compliance bij BrandMR, waar de uitvoering van het IAS is belegd

Het Instituut Asbestslachtoffers (IAS) bestaat al bijna 24 jaar en streeft naar het versnellen van de procedures met betrekking tot schadeclaims van asbestslachtoffers. Ze geven advies over het recht op een tegemoetkoming voor asbestslachtoffers, doen aan bemiddeling tussen slachtoffers en (ex-)werkgevers en geven voorlichting aan belanghebbenden op het gebied van asbest en gezondheidsschade. Aan hen vijf vragen over het werk dat zij doen voor slachtoffers van asbest.

Kunnen jullie wat meer vertellen over het werk van het IAS?

Het heeft lang geduurd voordat er aandacht kwam voor asbestslachtoffers. Rond de jaren '60 kwam er pas echt aandacht voor, waarop er pas in 1993 een asbestverbod tot stand is gekomen. De overheid heeft lange tijd eigenlijk niet genoeg gedaan, maar werd in 1998 mede-initiatiefnemer van het IAS. Sinds 2000 zetten wij ons in voor maatschappelijke erkenning en een tegemoetkoming voor mensen die ziek zijn geworden door asbest. Specifiek de ziekten mesotheliom en later ook asbestose. Dit kan beroepsmatig zijn, zoals mensen die door het werk dat zij doen ziek zijn geworden (denk aan bouwvakkers die gewerkt hebben met beton waarin asbest zat), of via andere manieren, zoals fietsers die veel over fietspaden met asbest hebben gereden. We steunen slachtoffers in het regelen van een tegemoetkoming en bemiddelen zo mogelijk voor een schadevergoeding tussen (oud)werkgevers en slachtoffers. Verzekeraars spelen hierbij een belangrijke rol.

"We steunen slachtoffers in het regelen van een tegemoetkoming en bemiddelen zo mogelijk voor een schadevergoeding tussen (oud)werkgevers en slachtoffers. Verzekeraars spelen hierbij een belangrijke rol."

Hoe draagt het IAS bij aan de erkenning van asbestslachtoffers?

Mensen met de diagnose mesotheliom hebben gemiddeld iets meer dan een jaar te leven nadat de diagnose is gesteld. De vraag is of mensen de tijd willen en kunnen besteden aan een procedure bij de rechter. En hebben ze daar de middelen voor? Het is namelijk een heel ingewikkeld gevecht, omdat we vaak ook te maken hebben met verjaringstermijnen. De incubatietijd bij mesotheliom is namelijk gemiddeld 30 tot 40 jaar. Juridisch gezien verjaart het vorderingsrecht na 30 jaar. Als mensen erachter komen dat ze ziek zijn, is de toegang naar de rechter soms al afgesloten. Bij mensen met de diagnose asbestose spelen andere, maar net zo ingewikkelde problemen. Daarom willen we als instituut de juridische lijdensweg voor asbestslachtoffers verkorten. De maatschappelijke erkenning en financiële tegemoetkoming zijn cruciaal voor slachtoffers, zowel voor hun eigen gemoedrust als voor de nabestaanden. Doordat slachtoffers bijvoorbeeld een tegemoetkoming krijgen, kan de erkenning ook sneller komen. Misschien geeft het zelfs al erkenning dat er een instituut is, specifiek voor asbestslachtoffers.

Asbestslachtoffers: wie zijn dat en waar liggen hun behoeften?

Dit verschilt, maar het zijn overwegend mannen van een pensioengerechtigde leeftijd die ontzettend geschrokken zijn van een diagnose, waardoor hun hoofd er eerst niet naar staat om het juridische pad te bewandelen en bijvoorbeeld een bemiddeling te starten. Een belangrijke drijfveer voor asbestslachtoffers om dit toch te doen is om bijvoorbeeld te voorkomen dat een ander het overkomt. Maar ze doen het vaak ook om hun partner financieel op een goede manier achter te laten. Geld is dus niet onbelangrijk. Het is een vorm van erkenning van het leed wat hen is aangedaan. En ook al is de uitkomst niet zoals gewenst, dan nog vinden mensen het fijn dat er een instituut is dat kosteloos met hen meedenkt, luistert en hen helpt.

Hoe gaat het IAS om met de complexiteit van asbestgerelateerde ziektes?

Als instituut staan we voor de uitdaging om laagdrempelige

“De maatschappelijke erkenning en financiële tegemoetkoming zijn cruciaal voor slachtoffers, zowel voor hun eigen gemoedrust als voor de nabestaanden.”

"Als je op een vrijdagmiddag hemel en aarde beweegt zodat een verzekeraar een spoedbetaling aan een slachtoffer doet, net voordat hij sterft, dan geeft dat zo veel voldoening. Het slachtoffer weet dat hij zijn nabestaanden financieel goed achterlaat en dat geeft rust."

steun te bieden aan asbestslachtoffers op een zorgvuldige maar snelle manier. We moeten snel te werk gaan, maar niet ten koste van de zorgvuldigheid en vice versa. Het streven is om mensen nog bij leven erkenning te geven. We proberen dus echt een dossier af te handelen als iemand nog in leven is, maar dit lukt helaas niet altijd. Daarnaast is er ook emotionele impact: er komt veel leed en verdriet bij dit werk kijken. Dat maakt dit werk impactvol en belangrijk. Het is van belang om professionele distantie te houden om effectief te kunnen werken, maar tegelijkertijd empathisch en zorgvuldig te werk te gaan; het moet je wel blijven raken. En als je dan op een vrijdagmiddag hemel en aarde beweegt zodat een verzekeraar een spoedbetaling aan een slachtoffer doet, net voordat hij sterft, dan geeft dat zo veel voldoening. Het slachtoffer weet dat hij zijn nabestaanden financieel goed achterlaat en dat geeft rust.

Welke toekomstige uitdagingen zien jullie op het gebied van hulp aan asbestslachtoffers?

De drempel naar hulpverlening is hoog. 'Dit wordt toch niks', is een vaak gehoord argument bij asbestslachtoffers. Deze drempel willen we blijven verlagen door op een toegankelijke manier hulp te bieden. We streven naar verbeteringen zoals het versoepelen van aanmeldingsprocedures, het aanpakken van verjaringstermijnen en het behouden van hoogwaardige en kwalitatieve dienstverlening. Door alle ervaring en kennis die we afgelopen decennia met het IAS hebben opgedaan, zullen we er voor asbestslachtoffers zijn totdat de laatste patiënt er niet meer is. Mensen kunnen zich aanmelden via www.asbestslachtoffers.nl

Ook zetten we de ervaring en kennis van het IAS in bij het geven van hulp aan slachtoffers die een andere ziekte dan mesotheliom of asbestose hebben gekregen door het werken met asbest, of ziek zijn geworden door het werken met andere stoffen. Sinds 1 januari 2023 is er ook voor mensen die longkanker door asbest, allergisch beroepsastma en de schildersziekte CSE hebben opgelopen een financiële tegemoetkomingsregeling. De komende jaren zal deze tegemoetkoming naar verwachting worden uitgebreid naar meer groepen slachtoffers. Meer informatie is te vinden op: www.isbg.nl

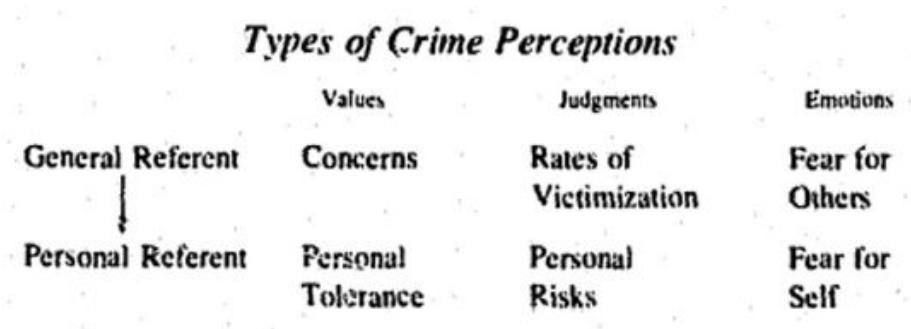
Percepties en reacties op de dreiging van (slachtofferschap van) milieucriminaliteit

dr. Jelle Brands, dr. Marieke Kluin en dr. Lisa Ansems
Universitair docenten bij Universiteit Leiden

Er is steeds meer aandacht voor slachtoffers van milieucriminaliteit. Maar hoe kijkt het algemene publiek naar dit onderwerp? Hoe ernstig vindt men milieucriminaliteit eigenlijk? Maken burgers zich zorgen dat zijzelf of anderen slachtoffer zullen worden van milieucriminaliteit? Hoewel deze vragen tot op heden nog grotendeels onbeantwoord zijn gebleven, is het zeer belangrijk om onze kennis te vergroten over wat het algemeen publiek denkt, vindt, voelt en doet met de dreiging van (eigen of andermans slachtofferschap van) milieucriminaliteit. Die kennis kan bijvoorbeeld belangrijke implicaties hebben voor het maatschappelijk draagvlak voor milieu- en criminaliteitsbeleid. Wij doen dan ook sinds enige tijd onderzoek naar dergelijke vragen.

Op basis van verkenningen in ons literatuuronderzoek denken wij dat we heel veel kunnen leren van een toepassing van de algemene literatuur over publieke percepties en reacties op de dreiging van (slachtofferschap van) criminaliteit op milieucriminaliteit. Vertrekpunt in die algemene literatuur is vaak het (door de jaren heen doorontwikkelde) zesluik van DuBow en collega's uit 1979. Op de horizontale as van dat zesluik wordt onderscheid gemaakt naar het referentieniveau van de percepties en reacties: hebben deze betrekking op het individu (persoonlijk referentieniveau) of op de omgeving van het individu (algemeen referentieniveau; bijvoorbeeld, buurt, stad, of land). Op de verticale as van het zesluik wordt onderscheid gemaakt tussen verschillende typen percepties en reacties: risico-inschattingen, waardeoordelen en emoties. Verschillende onderzoekers hebben door de jaren heen voorgesteld dat in aanvulling daarop een gedragsmatige of expressieve reactie op de dreiging van (slachtofferschap van) criminaliteit kan worden onderscheiden, waardoor het zesluik een achtluik wordt.

"Kennis over publieke opinie kan belangrijke implicaties hebben voor het maatschappelijk draagvlak voor milieu- en criminaliteitsbeleid."

Figuur 1: het originele zesluik van DuBow en collega's uit 1979 waarbinnen verschillende typen percepties en reacties op milieucriminaliteit worden onderscheiden (DuBow, F., McCabe, E., & Kaplan, G. (1979). Reactions to crime: a critical review of the literature.)

Aan de hand van dit raamwerk kunnen vervolgens de verschillende typen percepties en reacties op milieucriminaliteit op een systematische manier worden onderzocht. Zo zou aan onderzoeksdeelnemers kunnen worden gevraagd in hoeverre zij zich zorgen maken over milieucriminaliteit als probleem in Nederland, en in hoeverre zij zich zorgen maken om zelf slachtoffer te worden van milieucriminaliteit (emoties op het algemene respectievelijk persoonlijke referentieniveau). Of hoe vaak zij denken dat milieucriminaliteit voorkomt in Nederland of de eigen buurt, en hoe groot zij de kans inschatten dat zij daar zelf slachtoffer van worden (risico-inschattingen op het algemene respectievelijk persoonlijke referentieniveau).

Het is van belang om bij toepassing van dit raamwerk op milieucriminaliteit aandacht te besteden aan de aard van milieucriminaliteit, die immers in belangrijke opzichten van andere vormen van criminaliteit verschilt. Binnen de groene criminologie wordt vaak een breed schadebeginsel gehanteerd: milieucriminaliteit gaat over meer dan enkel datgene wat strafbaar gesteld is in wet- en regelgeving. Daarnaast maakt het verschillende typen slachtoffers die allemaal centraal de aandacht verdienen: menselijke slachtoffers, maar ook niet-menselijke organismen en complete ecosystemen. Het brede schadebeginsel werkt op belangrijke manieren door, binnen het hierboven kort geïntroduceerde raamwerk. Het onderstreept het belang van onderzoek naar publieke percepties en reacties op (milieu)schade in meer algemene zin, en moedigt aan om de

“Het is van belang om bij toepassing van dit raamwerk op milieucriminaliteit aandacht te besteden aan de aard van milieucriminaliteit, die immers in belangrijke opzichten van andere vormen van criminaliteit verschilt.”

"In dergelijk onderzoek moet ook goed nagedacht worden over ruimtelijke en temporele beperkingen in vraagstellingen, gezien het grensoverschrijdend karakter van milieucriminaliteit en de manier waarop slachtofferschap soms gradueel vorm aanneemt."

percepties en reacties op de dreiging van zowel menselijk als niet-menselijk slachtofferschap van milieucriminaliteit te onderzoeken. In dergelijk onderzoek moet ook goed nagedacht worden over ruimtelijke en temporele beperkingen in vraagstellingen, gezien het grensoverschrijdend karakter van milieucriminaliteit en de manier waarop slachtofferschap soms gradueel vorm aanneemt.

Het raamwerk, en de aanpassingen die daar volgens ons op doorgevoerd zouden moeten worden om onderzoek te doen naar wat het algemeen publiek denkt, vindt, voelt en doet met de dreiging van (eigen of andermans slachtofferschap van) milieucriminaliteit, beschrijven en illustreren wij in meer detail in een boekhoofdstuk (zie hieronder). We hopen dat die beschrijving en illustratie kan dienen als een springplank voor meer en gedetailleerd onderzoek naar percepties en reacties op de dreiging van (slachtofferschap van) milieucriminaliteit.

Deze bijdrage is gebaseerd op: Publieke percepties en reacties op milieucriminaliteit: een verkenning door Jelle Brands, Marieke Kluin en Lisa Ansems. In D. van Uhm (Ed.), *Groene Criminologie. Nog te verschijnen* (Boom Criminologie).

SAVE THE DATE

Symposium 'slachtofferreizen'

Met welke organisaties komen slachtoffers in contact in hun reis door de keten? En hoe ervaren ze deze reis? Waarom is het belangrijk om deze slachtofferreizen in kaart te brengen? En wat kunnen professionals leren van deze slachtofferreizen?

Tijdens dit symposium zullen de huidige ViNe-projectleiders, Pauline Aarten en Janne van Doorn, samen met onderzoeker Hanne Klapwijk de bevindingen van het slachtofferreizenonderzoek presenteren, en daarover met professionals en het publiek in gesprek gaan.

Programma volgt!

Tijdens dit symposium zullen Janne en Pauline het stokje overdragen aan twee nieuwe projectleiders. Er zal een toast uitgebracht worden tijdens de borrel.

17 MEI 2024
13:00-17:00

Universiteit Leiden
KOG A144

Meld je hier aan!

www.victimologie.nl

Save the date

Victimology Summer School 2024

Op 29 en 30 augustus organiseren Slachtofferhulp Nederland, het kennisnetwerk Victimologie in Nederland (ViNe) en het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR) de 6e editie van de Victimology Summer School.

De Summer School is bedoeld voor beleidsmedewerkers, ketenpartners, wetenschappers, en Master/PhD studenten die werkzaam zijn op het gebied van slachtofferzorg en victimologisch onderzoek. Vanwege het 40-jarig bestaan van Slachtofferhulp Nederland zullen dit jaar ook internationale collega's (online) aansluiten.

Grootschalig slachtofferschap

De Victimology Summer School 2024 staat in het teken van grootschalig slachtofferschap. Daarvan is sprake als één gebeurtenis of één enkele dader veel slachtoffers maakt. Bijvoorbeeld bij een (terroristische) aanslag of online criminaliteit. In lezingen en interactieve sessies van inspirerende sprekers komen vragen aan de orde als: Welke vormen van grootschalig slachtofferschap zijn er? Wat is de impact van grootschalige ingrijpende gebeurtenissen op een individueel slachtoffer? Hoe wordt het slachtoffer (in)formeel bijgestaan bij zulke gebeurtenissen? En op welke manier beïnvloedt de grootschaligheid de mogelijkheden van recht en herstel voor deze slachtoffers?

Aanmelden

Vanaf half mei kunt u zich aanmelden. Houd daarvoor de berichtgeving op social media en de [website](#) van Slachtofferhulp Nederland in de gaten. Daar vindt u dan alle informatie over het programma en de inschrijfprocedure.

Op de hoogte blijven?

Stuur een e-mail naar: summerschool@slachtofferhulp.nl. Zodra de inschrijving is geopend, ontvangt u de uitnodiging per e-mail.

Nieuwsgierig geworden?

Bekijk dan de [film](#) van de Victimology Summer School 2023 of lees het verslag van alle bijdragen tijdens de summer school in [deze](#) ViNe-nieuwsbrief.

Contactinformatie

@ victimologie.nl@gmail.com

 www.victimologie.nl